

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE TEKNİK ARAŞTIRMALAR
DERGİSİ

Küreselleşme, STK Diplomasisi ve Türkiye: Eğitim-Bir-Sen Örneği

Arif Behiç ÖZCAN

Selçuk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Konya, Türkiye.
abozc@selcuk.edu.tr, ROR ID: ror.org/045hgzm75

Mustafa DAMAR ^b

^b Milli Eğitim Bakanlığı, Kadınhanı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, Konya, Türkiye
mustafadmr42@gmail.com.

Öz

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte yeni bir ivme kazanan küreselleşme aynı zamanda uluslararası ilişkileri çok boyutlu ve çok katmanlı bir niteliğe kavuşturmuştur. Sivil toplum kuruluşları (STK) gibi, devletler dışındaki aktörler bir taraftan uluslararası ilişkilerde daha fazla etki oluşturma imkânı bulurken bir yandan da sözü edilen boyut ve katmanların çeşitlenmesinde rol almaktadırlar. Sağlık, eğitim, kültür, spor gibi “yüksek politika” dışında kalan birçok bağlam devletlerin dış politikaların önemli parçaları haline gelmiş durumdadır. Bu açıdan çalışmanın amacı, küreselleşmeyle birlikte STK'ların dış politika açısından etkilerini tartışarak, STK'ların Türkiye'nin yumuşak gücü açısından durumunu Eğitim-Bir-Sen örneği üzerinden analiz etmektir. Çalışmanın yanıt aradığı temel soru şudur: STK'ların Türkiye'nin yumuşak gücü üzerinde ne tür bir rolü vardır ve bu rol hangi söylem, yöntem ve faaliyetlerle ortaya çıkmaktadır? Bu sorunun yanıtlanabilmesi için çalışmada öncelikle yumuşak güç olgusu kavramsal ve teorik açıdan değerlendirilmiş ve yumuşak güç olgusunun Türk Dış Politikası'ndaki yeri kısaca açıklanmıştır. Sonrasında Türkiye merkezli bir STK olan ve eğitim alanında çalışmalar yapan Eğitim-Bir-Sen sendikasının öncülük ettiği veya katkı sunduğu uluslararası faaliyetler, Türkiye'nin yumuşak gücü bağlamında nitel-hermeneutik yöntemle analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Türk Dış Politikası, diplomasi, STK'lar, Eğitim-Bir-Sen

Atf Bilgisi

Özcan, A. B. ve Damar, M. (2023), Küreselleşme, STK Diplomasisi ve Türkiye: Eğitim-Bir-Sen Örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, 21 (1), 1-12.

<http://dx.doi.org/10.59768/sustad.2023.1>

Makale Türü	Araştırma Makalesi
Geliş Tarihi	21.04.2023
Kabul Tarihi	08.06.2023
Yayın Tarihi	26.06.2023
Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme *Bu makale, I. Uluslararası Sosyal ve Teknik Bilimler Sempozyumu USTEK'2022'de sözlü olarak sunulan ancak tam metni yayımlanmayan "Soft Power and NGO's in Turkish Foreign Policy: The Case Of Eğitim-Bir-Sen" adlı tebliğin içeriği geliştirilerek ve kısmen değiştirilerek üretilmiş hâlidir.
Etik Beyan	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Benzerlik Taraması	Yapıldı – iThenticate
Etik Bildirim	sosyoteknik@selcuk.edu.tr
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı ve Lisans	Yazarlar dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Globalization, NGO Diplomacy and Türkiye: The Case of Eğitim-Bir-Sen

Arif Behiç ÖZCAN ,

Selcuk University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of International Relations, Konya, Türkiye.

abozcan@selcuk.edu.tr, ROR ID: ror.org/045hgzm75

Mustafa DAMAR

Ministry of National Education, Kadınhanı District Directorate of National Education, Konya, Türkiye.

mustafadmr42@gmail.com

Abstract

Globalization, which gained a new momentum with the end of the Cold War, also made international relations multidimensional and multi-layered. Non-state actors such as non-governmental organizations (NGOs) not only have the opportunity to have more influence in international relations, but also play a role in diversifying the aforementioned dimensions and layers. Many contexts other than "high policy" such as health, education, culture, and sports have become important parts of states' foreign policies. In this respect, the aim of the study is to analyze the situation of NGOs in terms of Turkey's soft power through the example of Eğitim-Bir Sen, by discussing the effects of NGOs in terms of foreign policy with globalization. The main question that the study seeks to answer is: What kind of role do NGOs have on Turkey's soft power, and with what discourse, method and activities does this role emerge? In order to answer this question, first of all, the concept of soft power is evaluated conceptually and theoretically, and the place of soft power in Turkish Foreign Policy is briefly explained. Afterwards, the international activities led or contributed by Eğitim-Bir-Sen union, a Turkey-based NGO working in the field of education, were analyzed with a qualitative-hermeneutic method in the context of Turkey's soft power.

Keywords

Turkish Foreign Policy, diplomacy, NGOs, Eğitim-Bir-Sen

Citation

Özcan, A. B. and Damar, M. (2023). Globalization, NGO Diplomacy and Türkiye: The Case of Eğitim-Bir-Sen. *Selcuk University the Journal of Social and Technical Researches*, 21 (01), 1-12.

<http://dx.doi.org/10.59768/sustad.2023.1>

Article Type	Research Article
Date of Submission	21.04.2023
Date of Acceptance	08.06.2023
Date of Publication	26.06.2023
Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	<p>*This article is the revised and developed version of the unpublished conference presentation entitled “Soft Power and NGO’s in Turkish Foreign Policy: The Case Of Eğitim-Bir-Sen”, orally delivered at the I. International Social and Technical Sciences Symposium ISTECS’2022.</p> <p>It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.</p>
Plagiarism Checks	Yes - iThenticate
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	sosyoteknik@selcuk.edu.tr
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Giriş

Küreselleşme, uluslararası ilişkilerde yapı, aktör, ilke ve kurumlar bağlamında köklü dönüşümlere yol açan bir süreçtir. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte yeni bir ivme kazanan küreselleşme aynı zamanda uluslararası ilişkileri çok boyutlu ve çok katmanlı bir niteliğe kavuşturmaya devam etmektedir. Sivil toplum kuruluşları (STK'lar) gibi, devletler dışındaki aktörler bir taraftan uluslararası ilişkilerde daha fazla etki oluşturma imkânı bulurken bir yandan da sözü edilen boyut ve katmanların çeşitlenmesinde rol almaktadırlar. Ayrıca hükümetler dış politikalarında sadece askeri, siyasi ve ekonomi merkezli bir bağlamda hareket etmemektedirler. Sağlık, eğitim, kültür, spor gibi "yüksek politika" dışında kalan birçok bağlam devletlerin dış politikalarının önemli parçaları haline gelmiş durumdadır. Ancak bu yeni bağlamlarla ilgili olarak ülkeler artık sadece devletin resmi imkânları ile hareket etmemekte, STK'lar gibi aktörlerin katkıları da söz konusu politikaları destekleyici nitelikte olabilmektedir.

Bu açıdan çalışmanın amacı, küreselleşmeyle birlikte STK'ların dış politika açısından etkilerini ortaya koyarak, STK'ların Türkiye'nin yumuşak gücü üzerindeki rolünü analiz etmektir. Çalışmanın yanıt aradığı temel soru şudur: STK'ların Türkiye'nin yumuşak gücü üzerinde ne tür bir rolü vardır ve bu rol hangi söylem, yöntem ve faaliyetlerle ortaya çıkmaktadır?

Bu sorunun yanıtlanabilmesi için çalışmada öncelikle küreselleşme olgusunun uluslararası ilişkiler üzerindeki etkileri tartışılmıştır. Bir dış politika aracı olan diplomasi küreselleşme ile geçirdiği dönüşüm ele alındıktan sonra STK diplomasisi adında yeni bir diplomatik angajman türünün ortaya çıkış nedenlerine bakılmıştır. STK'ların küresel ilişkilerdeki konumunun güçlenmesi ve onların küresel yönetişimin bir parçası haline gelmelerinin nedenleri açıklandıktan sonra, STK'ların uluslararası boyutta ne tür etkilere sahip olabilecekleri incelenmiştir. Türkiye'nin eğitim alanındaki önemli STK'larından biri olan Eğitim-Bir-Sen'in tüzüğü ve öncülük ettiği uluslararası faaliyetler, STK diplomasisi bağlamında değerlendirilmiştir. Söz konusu STK'nın 2015 yılından bu zamana kadar yabancı ülkelerdeki muhatap kurumlarla yaptığı müzakereler, çalıştaylar ve konferanslardan öne çıkan bazıları nitel-hermeneutik yöntemle analiz edilmiştir.

1. Küreselleşme, Diplomasi ve STK'lar

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte uluslararası ilişkiler birçok açıdan köklü değişimler geçirmeye başlamıştır. Bir süredir devam etmekte olan küreselleşme süreci, Soğuk Savaş'ın oluşturduğu bariyerlerin ortadan kalkmasıyla birlikte büyük bir ivme kazanmıştır. Bu çerçevede dünya üzerinde geleneksel uluslararası ilişkilerin yerini küresel ilişkiler almaya başlamıştır. Bu değişimin küresel siyaset üzerindeki etkisini dört ana başlıkta toplamak mümkündür:

Küresel sistemde meydana gelen büyük dönüşümlerden ilki, uluslararası ilişkilerin aktörleri konusunda yaşanmıştır. Geleneksel uluslararası sistem Vestfalyan ulus-devletleri merkeze alan, bunlar arasındaki resmi ilişkilerle sınırlı ve geleneksel diplomatik araç ve yöntemlerle yürüyen bir sistem iken, zaman ilerledikçe bu ilişkilerde önemli düzeyde bir aktör çeşitlenmesi söz konusu olmuştur. Devletler dışında, uluslararası örgütler, çok uluslu şirketler ve STK'lar da küresel siyaset içerisinde giderek artan bir etkiye sahip olmuşlardır. Küreselleşmenin ilişkileri daha hızlı, daha ucuz ve daha derin hale getirdiği dünyamızda, daha çok aktörün sahneye çıkmasıyla birlikte hükümetlerin karar alma süreçlerine karmaşık yeni katmanlar eklenmiştir (Heine, 2013: 56). Oyuncu sayısının bu kadar arttığı bir dünyada küresel ilişkilerin diğer değişimleri de tetiklenmiştir.

İkinci dönüşüm, küresel ilişkilerin gündemindeki farklılaşmadır ki bunun hem Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle hem de aktör çeşitlenmesiyle doğrudan bir bağlantısı vardır. Soğuk Savaş dönemi, genel olarak, devletlerin yüksek politika meselelerine odaklandığı, jeopolitik kaygılarla ve güvenlik sorunlarıyla politika ürettikleri bir dönem iken, dış politika alanına sınırlılıklar getiren bu düzenin sona ermesiyle birlikte devletlerin gündemine başka konular da girmeye başlamıştır. İnsan hakları, çevresel sorunlar, açlık, yoksulluk, sürdürülebilir kalkınma, genç nüfusun eğitimi, dijitalleşme gibi birçok başlık küresel siyasete yeni boyutlar eklemiştir. Ayrıca sistemde ağırlığı artan devletler dışındaki aktörler de bahsi geçen bu yeni konuları hükümetlerin lerin dış politika gündemlerine taşımışlardır. Hem güvenlik gibi geleneksel konularda hem de görece yeni sayılabilecek diğer konularda artık sadece devletlerin kendi isteklerine göre yönettikleri süreçlerden uzaklaşmış, küresel yönetişim olarak kavramsallaştırılan bir sürece doğru gidilmeye başlanmıştır. Yirminci yüzyılın son çeyreğinde, STK'lar uluslararası örgütlere ait binaların dışında protestolar düzenlerken ve ulusal

delegasyonların çöp kutularından bilgi toplamak zorunda kalırlarken (Jönsson, 2008: 35); bugün birçoğu Birleşmiş Milletler'in düzenlediği küresel konferanslarının hazırlanmasında yer almakta ve genel kurul toplantılarında rutin olarak varlık göstermektedirler.

Üçüncü dönüşüm ise küresel ilişkilerdeki bu kalabalık kitlenin birbiriyle olan etkileşiminin artması ve hızlanmasıdır. Artık dünyada “her yerdeki politikanın diğer her yerdeki politika ile ilişkili olduğu” bir döneme girilmiştir (McGrew, 2014: 16). Böylece küreselleşmenin getirdiği iletişim ve ulaşım imkânlarındaki artışla, daha önce sınır-aşan etki oluşturması mümkün olmayan aktörler, örneğin yerel STK'lar ve bireyler bu dönemde küresel ilişkilere etki etme fırsatına sahip olmuşlardır.

Dördüncü dönüşüm, küreselleşmenin ortaya çıkardığı sorunlarla ilgili tek karar verici aktör durumundaki hükümetlerin bu pozisyonlarını kaybetmeleri şeklinde yaşanmaktadır. Dünyada güvenlikten ekonomiye, sağlıktan eğitime, çevre sorunlarından demokratik normların korunmasına kadar hemen bütün alanlardaki problemler sadece hükümetlerin kendi aralarındaki uzlaşmalarla ve sadece onların kapasitelerinin kullanılmasıyla çözülemeyecek kadar zor sorunlara dönüşmüşlerdir. Bu açıdan hükümetler hem alınacak kararların meşruiyetinin artırılması sağlamak hem de kararların etkili bir şekilde uygulanmasını kolaylaştıracak bu aktörlerin desteğine ihtiyaç duymaktadırlar (Baur, 2011: VII). Başka bir ifadeyle, devlet ve STK gibi devlet dışı aktörlerin en azından taktiksel olarak birbiriyle çalışmak için birçok neden bulunmaktadır.

Kısaca küresel ilişkilerdeki paradigma değişimi, aktör çeşitlenmesi ve etkileşimin yoğunlaşması gibi nedenlerle dünyada insana ait hemen her konu küresel siyasetin gündemine girmeye başlamıştır. Geleneksel diplomasi küresel siyasette kısmi bir kontrole sahip hale gelmesiyle oluşan boşluk diğer aktörlerce doldurulmaktadır. Sivil toplumu dışarıda bırakan geleneksel diplomasi anlayışı da böylece terk edilmeye başlamıştır. Geleneksel diplomasiye destek oluşturabilecek yeni diplomatik angajman biçimleri 1990'lerden itibaren ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu bağlamda STK'ların faaliyet ve etkileri de sınır-aşan bir niteliğe sahip olmaya başlamışlardır. Böylece yirmi birinci yüzyılda STK'lar küresel yönetişimin önemli bir parçası haline gelmişlerdir. Başka bir ifadeyle STK diplomasisi, bu dönemde ortaya çıkan yeni diplomatik angajman biçimlerinden biri olarak görülmektedir (Ekşi, 2023: 427). Ancak uluslararası ilişkiler teorileri bu yeni diplomatik angajman türüne farklı anlamlar yüklemektedir. Bu çalışmada, söz konusu alternatif teorik yaklaşımlardan inşacılık tercih edilmiştir. İnşacılık uluslararası ilişkilerde çıkarların, kimliklerin ve rollerin sosyal olarak tanımlandığını savunur. Dikkati fikirlere, normlara, epistemik topluluklara, küresel sivil topluma ve rejimlere- STK etkisinin uygulanmasına en elverişli uluslararası politika alanlarına- odaklanmaktadır. Yine bu yaklaşım, STK'ların, devletlerin hareket etme biçimlerini ve kendilerini nasıl tanımladıklarını değiştirmeye çalıştığını anlamaya çalışmaktadır ve böylece onların uluslararası sistemi dönüştürme potansiyeline sahip olduğunu kabul etmektedir (Ahmed ve Potter, 2006: 14).

Sivil toplum, devlet ve piyasa dışında ama onlarla ilişkili bir alandır. STK'lar devletlerin sınırlarını aşan bir kolektif ve kurumsallaşmış bir harekete dönüşünce, küresel siyasette aktör olmaya başlamışlardır. Sivil toplumun kamu çıkarlarını savunduğu düşünülürse esasen küresel siyasette de devletlerin ve uluslararası örgütlerin dışında kalan sivil çıkarlar için çalıştıkları savunulabilir. Ayrıca STK'lar “küresel bir ahlaki pusula” olarak da işlev görebilmektedir (DeMars, 2005: 8). Bu haliyle de devletlerin ve uluslararası örgütlerin aldıkları kararlar üzerinde etki oluşturmak, bu kararların uygulanıp uygulanmadığını takip etmek, faaliyet alanına ilişkin normların yayılmasını sağlamak, sivil eylemler organize etmek ve küresel sorunlara karşı çözümler önermek gibi çok farklı şekillerde ortaya çıkabilmektedir.

Sonuç olarak STK'ların dünya politikalarında aktif bir duruma gelmiş olması, onların yürüttükleri faaliyetlerin kavramsallaştırılmasına yol açmıştır. Hocking buna “STK diplomasisi” adını vermektedir (2006: 13). Bu adlandırmada öne çıkan husus STK'ların hem doğrudan kamu diplomasisi uygulayıcıları olmaları hem de hükümetlerin kamu diplomasisi uygulamalarının paydaşları olmalarıdır. Gerçekten de diplomasi geleneksel diplomatik misyonları oldukça aşan bir olguya dönüşmüş ve STK diplomasisi de yeni bir diplomatik angajman türü olarak ortaya çıkmıştır.

Sivil toplumun diplomasideki etkilerinin tartışılması, öncelikle onun ne olduğunun anlaşılmasına bağlıdır. John Boli ve George Thomas tarafından tanımlandığı şekliyle (1999: 14) STK'lar, “kurallar koyan, standartlar belirleyen, ilkeleri yayan ve geniş ölçüde insanlığı temsil eden” gönüllü kuruluşlardır. STK'ların küresel siyasetteki rolünün birbiriyle ilişkili dört bağlamda ortaya çıktığını söylemek mümkündür: gündem belirlemek, konuların anlaşılma biçimini etkilemek, uluslararası farkındalık oluşturmak ve önyargıları kırmak.

İlk olarak STK'lar diplomasi gündeminin belirlenmesinde etkilidirler. Devletler açısından, politikanın gündeminde geleneksel konular varlığını çoğu zaman korumaya devam ederler. Bu nedenle devletler sivil toplumun gündeminde olan konuları önceleyerek politika üretmezler, üretemeyebilirler. Birilerinin devletleri sivil toplumun gündemi hakkında bilgilendirmesi gerekmektedir. Bu fonksiyon öncelikle STK'larıdır.

İkincisi STK'ların konuların anlaşılma biçimine etkisidir. 1980'lerde uluslararası toplantılarda sadece gözlemci olarak bulunabilen STK'lar 1990'lı yıllardan itibaren uluslararası müzakerelere taraf olmaya başlamışlardır (Hochstetler, 2013: 185). Bu küresel siyaset açısından oldukça önemli bir başka husustur. Siyasal konularda hükümetler halen nihai karar alıcı ve uygulayıcıdır ve bu kararlarını belirli bir iç ve dış politika geleneği çerçevesinde düşünerek verirler. Ancak toplumların karşı karşıya kaldığı sorunların, beklentilerinin, taleplerinin farklı bir perspektifle değerlendirilmesine son derece ihtiyaç duyulan yüzyılımızda bu sorunların çözümü ve beklentilerin karşılanması açısından konuya farklı bir perspektiften bakılması gerekebilmektedir. İşte bu rol genelde STK'lara düşmektedir. Belirli bir konuda, paydaşlarının sorunlarının çözümüne ve taleplerinin karar alıcılar tarafından hesaba katılmasına çalışan STK'lar bu yeni perspektifi sunabilecek düşünsel farklılığa sahiptirler. STK'lar o konuda hükümetlere, daha önce bakmadıkları veya bakmak istemedikleri yeni bir açı sunarlar. Örneğin, eğitim konusunda faaliyet gösteren STK'lar, kendi ülkelerinin milli eğitim anlayışlarını uluslararası gerekliliklere göre uyarılma konusunda onlara en önemli desteği sağlayan aktörlerdir (Spring, 2004: X). Ancak yine de STK'ların uluslararası hukukun şekillenmesinde beklenen düzeyde etkili olmadığını da belirtmek gerekmektedir (Farer, 2013: 504).

Üçüncü etki ise STK'ların, kendi uzmanlık alanlarında faaliyet gösteren diğer ülkelerin STK'larıyla ilişki kurarak, onlarla dayanışma içerisine girerek, uluslararası kamuoyunda bu alanlarda farkındalık oluşturmaktır. Faaliyet gösterdikleri alanın sorunların çözümüne yönelik çeşitli uluslararası normların inşa edilmesine de böylece katkı sunmaya çalışırlar. Böylece küresel yönetime etki edebilecekleri bir başka kanala da sahip olmuşlardır. Gerek kendilerinin gerekse diğer ülkelerin STK'larının ev sahipliğinde uluslararası toplantılar organize ederek istişarelerde bulunmak suretiyle bu etkinin oluştuğunu söylemek mümkündür. STK'ların ayrıca dijital teknolojilerin sağladığı imkânları kullanarak, giderek artan sayıda online toplantılar gerçekleştirdikleri de görülmektedir.

Dördüncü etki, daha çok sosyo-psikolojik bir bağlama sahiptir. Devletler arasındaki uzun tarihsel ve siyasal ilişkiler toplumlar arasında "kalıcı bilişsel önyargılar" oluşturmaktadır (Rhoads, 2009: 172). Siyaset kurumu tarafından farklı toplumlar arasında örmüş olma olasılığı yüksek olan duvarlar ancak devlet-dışı aktörlerin katılımıyla aşılabilir. STK'lar, başka toplumların aynı alandaki sivil toplumuyla etkileşime geçtiğinde siyaset kurumun ördüğü bu duvarları aşarak, doğrudan, açık ve doğru bilgi aktarımı imkânına sahiptirler. Elbette bu etki, doğru bir iletişim kurulmasıyla mümkündür. STK'lar bu yönüyle de kendi ülkesinin kamu diplomasisine önemli düzeyde bir katkı sunabilirler.

STK'ların bu dört etkisinin de gerçekleşebilmesi, devletlerin ve uluslararası örgütlerin onlara değer vermesine bağlıdır. İçinde bulunduğumuz yüzyılda küresel ilişkilerin çok boyutlu ve çok katmanlı yapısı göz önüne alındığında, STK'ların diplomasi dünyasında kendilerine daha fazla yer buldukları ve resmi aktörler tarafından daha fazla dikkate alındıkları görülmektedir. STK'ları demokratik devlet inşası, küresel insani sorunların çözümü ve norm inşası süreçlerinde tamamen bağımsız aktörler olarak görmek mümkün değildir. Bunun yerine söz konusu aktörleri, hükümetler başta olmak üzere diğer aktörlerin politikalarının bir tamamlayıcısı ve destekleyicisi olarak değerlendirmek daha doğrudur (Edwards, 2007: 52). Bu durumu, dünyada demokratikleşme taleplerinin artmasıyla, insan merkezli düşüncenin gelişmesiyle ve resmi aktörlerin kendi hedeflerini ancak sivil toplum ile uzlaştırdıkları ölçüde elde edebileceklerine olan inancın artmasına bağlamak mümkündür. Bu nedenle STK'ların küresel siyasetteki etkisi sadece teoride kalmayan, sahada somut şekilde gözlemlenen bir etkiye dönüştüğü gözlemlenebilmektedir.

Bununla birlikte dünyadaki bütün STK'ların aynı derecede etkide bulunduğunu elbette iddia etmek mümkün değildir. STK'lar mali, kurumsal ve siyasi güç açısından daha eşit güce sahip olsaydı, politik değerlerdeki çeşitliliği daha geniş ve daha entegre bir uygulamalı politikalara dönüştürebilirdi (Ohanyan, 2008: 102). Ayrıca zaman zaman STK'ların hareket alanlarının güvenlik gündemi tarafından önemli derecede kısıtlandığını ve ana akım siyaset içerisinde yine onların etkilerini azaltacak birçok algının varlığını da dikkate almak gerekmektedir (Bebbington vd., 2008: 4). Benzer kısıtlılıkların, STK'ların faaliyet gösterdikleri ülkelerin iç politik şartlarından da kaynaklandığına ilişkin literatürde önemli tespitler bulunmaktadır (Mendelson, 2002: 238). Bunlara ek

olarak, STK'ların politika üzerindeki etkisinin doğrudan bir etki olduğunu söylemek çoğu zaman mümkün değildir. Onların hükümetlerin kararları üzerinde dolaylı bir etkiye sahip olduğunu da belirtmek gerekmektedir (Steffek ve Hahn, 2010: 4). Dolayısıyla bu aktörler üzerine yapılacak her analizin, STK'lar arasındaki bu eşitsiz durumu göz önünde bulundurması gerekmektedir.

Türkiye'nin yirmi birinci yüzyılda dış politikasında yaşanan dönüşüm, diğer birçok devlette gözlemlenebileceği gibi bu yeni diplomatik angajmana uygun bir alan açmıştır. Özellikle yumuşak güç ve kamu diplomasisi alanındaki yeni kurumsallaşma süreçlerine uygun olarak Türkiye merkezli STK'ların da kendi kapasitelerine uygun olarak sınır-aşan faaliyetlerinde bir artış gözlemlenmektedir. Aynı şekilde bu aktörlerin hem doğrudan kamu diplomasisi faaliyetleri yürüttükleri hem de Türkiye'nin kamu diplomasisi çalışmalarında paydaş olarak yer aldıkları gözlemlenmektedir. Bu çalışmada, yaptığı uluslararası faaliyetlerin sayısı ve çeşidi açısından dikkat çeken ve Türkiye'nin yumuşak gücü açısından önemli bir STK olan Eğitimciler Birliği Sendikası (Eğitim-Bir-Sen) analiz edilmiştir.

2. Eğitim-Bir-Sen'in Uluslararası Faaliyetleri ve Türkiye'nin Yumuşak Gücüne Etkisi

Türkiye'de sendikal hareketlerin tarihi 1947 yılına kadar uzanmaktadır. Sendikalar Kanunu'nun ilk kez kabul edildiği tarihten 2010-2012 yıllarındaki Anayasa ve diğer mevzuat değişikliklerinin yapıldığı döneme kadar Türkiye'de sendikalaşma süreci inişli çıkışlı bir seyir izlemiştir. Bu sürecin inişli çıkışlı olması ise Türkiye'nin 1980 darbesi ile zayıflayan ve sonrasında tekrar toparlanmaya çalışan demokrasi serüveniyle ilişkilidir. 1980'lerde genel olarak dünyada, özelden ise Türkiye'de yaşanan ekonomi politikalarındaki dönüşümle birlikte sendikal hareketlerin yeni bir anlayışla hareket etmeleri gerekli hale gelmiştir (Tekerek, 2019: 627). Ayrıca bu süreçte işveren sendikaları kadar işçi ve memur sendikalarının sayı ve faaliyetlerinde yavaş da olsa bir ilerleme yaşanmaya başlamıştır.

Memur Sen Konfederasyonu'na bağlı olan Eğitimciler Birliği Sendikası ya da kısa adıyla Eğitim-Bir-Sen, 14 Şubat 1992 yılında Mehmet Akif İnan liderliğinde kurulmuştur (Eğitim-Bir-Sen, 2023). Sendikanın günümüzdeki genel başkanı, 2023 yılındaki 7. Olağan Genel Kurul'da tekrar seçilen Ali Yalçın'dır. Eğitim alanında kamuda istihdam edilen görevlilerin haklarını savunma amacıyla kurulmuş olan bu sendikanın, Türkiye'de demokrasinin ve sivil toplumun güçlenmesine de katkı yapma hedefine sahiptir. Günümüzde bu sektörde görevli olan insan sayısı yaklaşık 1.250.000 olup bunların %34'ü yani yaklaşık 430.000 tanesi Eğitim-Bir-Sen üyesidir (Sendika Data, 2023). Bu nedenle Eğitim-Bir-Sen'in benzer sendikalar içinde üye sayısı açısından ilk sırada olduğu görülmektedir.

Türkiye'nin eğitim, öğretim ve bilim hizmetleri alanındaki en büyük sendikasının kuruluş tüzüğü incelendiğinde, özellikle 2019'daki 6. Olağan Genel Kurul'da sendikanın sahip olduğu uluslararası perspektifin genişletildiği açıkça görülmektedir. Bu bağlamda sendikanın uluslararası bir aktör haline dönüşme sürecinin izlerini tüzükteki şu ifadeler çerçevesinde gözlemlemek mümkündür:

Madde 2/d: (Değişik Bent: 16.02.2019 – VI. Olağan Genel Kurul): Türkiye ya da diğer ülkelerde kurulmuş veya kurulacak sendikal üst kuruluşlara üye olmak, üyelikten ayrılmak, ilgili mevzuatındaki hükümlere uygun olarak uluslararası kuruluşlar kurma yetkisini kullanır... Bu örgütlerin genel kurullarına ve diğer toplantılarına katılabilir, üyelikten ayrılabilir.

Madde 21/j: (Ek Bent: 16.02.2019 – VI. Olağan Genel Kurul) “Sendikanın ilke ve amaçlarına uyan yurt içi ve yurtdışındaki kuruluşlarla ilişkileri ile sendikanın dış ilişkiler biriminin faaliyetlerini koordine etmek... uluslararası kuruluşlarla yapılacak ekonomik, sosyal, kültürel ve sendikal amaçlı projeleri, uluslararası anlaşma hükümlerince oluşturulacak kurul ve komisyonlara katılacak delege ve temsilcileri belirlemek”.

Madde 26/i: “Ülkemizin taraf olduğu çalışma ve personel hukuku ile sendikal haklara ilişkin uluslararası sözleşmelerde yer alan hükümlerin iç hukuk düzenlemelerine etkisi ve uygulaması hakkında inceleme, değerlendirme çalışması yapmak...”. (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2019).

Bu maddelerin gösterdiği gibi Eğitim-Bir-Sen, 2015'ten beri yürütmekte olduğu uluslararası faaliyetlere ilişkin hukuki çerçeveyi zaman ilerledikçe genişletmiş, kuruluş amaç ve ilkelerini uluslararası etkileşim düzeyine taşımaya yollarını da böylece artırmıştır.

Bu noktada, Eğitim-Bir-Sen'in tüzüğüne ve çalışmada yararlandığımız inşacılık perspektifinden bakıldığında, bu teorik yaklaşımın dikkat çektiği değerler ve ilkeler açısından da açık ifadeler olduğu görülmektedir. Özellikle sendikanın amacını belirleyen Madde 3'teki; "...medeniyet köklerimizde var olan değerleri idrak etmiş daha özgür, çevreye ve doğaya duyarlı, daha müreffeh ve daha mutlu insanların yaşadığı, daha güçlü, daha zengin Türkiye idealine ulaşmaya katkı sunmak" şeklindeki ifadeler, sendikanın faaliyetlerine motivasyon sağlayan değer yüklü amaçlara işaret etmektedir (Eğitim-Bir-Sen, 2019).

Eğitim-Bir-Sen'in yukarıda belirtilen tüzüğünün içeriği, Türkiye'nin yirmi birinci yüzyıldaki dış politikasında yumuşak gücün ve özellikle kamu diplomasisinin ilkesel ve kurumsal olarak gelişimine destek sağlayıcı bir niteliğe sahiptir. Eğitim konusunda dünyadaki sivil toplumun çoğu zaman ortak sorunlarla başa çıkmaya çalıştığı bu dönemde, diğer birçok STK ile Eğitim-Bir-Sen'in de birçok uluslararası faaliyet gerçekleştirdiği görülmektedir. Nitekim bu faaliyetler hem sendikanın amaçlarına hem de küresel yönetişimin bir parçası olarak hareket etme bilincine katkı sunmaya devam etmektedir.

Faaliyetleri 2015 yılına kadar sadece Türkiye ile sınırlı kalan Eğitim-Bir-Sen'in, 2015 yılında başlattığı uluslararası sendikal faaliyetleri bugün itibarı ile çok geniş bir noktaya gelmiştir. Bu kısa süre içerisinde dünyanın dört bir yanından iletişime girdiği yüze yakın eğitim sendikasıyla ilişkileri geliştirerek sendikal dayanışmaya dayalı eğitim sendikacılığı alanında geniş bir ağ kurmuş bulunmaktadır. Bugün Asya, Afrika, Avrupa ve Amerika kıtalarından 100'ü aşkın sendika ile dostane ilişkiler yürütmekte olan Eğitim-Bir-Sen günümüze kadar 90 eğitim sendikasına ziyarette bulunmuştur. Ayrıca Sendika olarak 161 eğitim sendikasını Türkiye'de ağırlamış, 83 sendika ile eğitim ve iş birliği protokolü imzalamış, 14 uluslararası program organize etmiştir. 21 adet uluslararası programa Türkiye'yi temsilen iştirak etmiştir. Eğitim sendikaları dışında 4 bölgesel eğitim örgütünden temsilcileri de yine Türkiye'de ağırlamıştır. Pandemi sürecinde özellikle uzaktan eğitim süreçlerini avantaj ve dezavantajlarının tartışıldığı çok sayıda uluslararası online istişare toplantılarına da katılım sağlanmıştır.

Bu çalışma için belirlenen hacim, yukarıda belirtilen her bir uluslararası faaliyetin ayrı şekilde değerlendirilmesini mümkün kılmadığı için burada en dikkat çeken bazı faaliyetlere değinilecektir:

11-12 Mart 2016 tarihlerinde Tiran'da düzenlenen *Atayurdunda Mehmet Akif Ersoy Uluslararası Sempozyumu*'na Balkan ülkelerinden gelen eğitim sendikaları ve akademisyenler katılmışlardır. Burada Mehmet Akif'in Türkiye ve Balkan tarihi açısından önemini ortaya koyan bilimsel çalışmalar sunulmuştur (Eğitim-Bir-Sen, 2016). 28 Mayıs-1 Haziran 2016'da Ürdün'de gerçekleşen *Akabe Başkanlar Kurulu ve Sendikalar Toplantısı*, Arap ülkelerindeki eğitim sendikalarının katılımıyla gerçekleştirilmiş ve bu toplantıda sendikal konular istişare edilmiştir (Habertürk, 2016). 31 Ağustos-1 Eylül 2018'de, İstanbul'da *Küreselleşme, Eğitim ve Sendikalar Uluslararası Sempozyumu* düzenlenmiştir. Dünyanın farklı kıtalarından yetmiş yedi ülkeden gelen temsilciler, dört farklı dilde yaptıkları çalıştaylar sonucunda, evrensel sosyal adaleti ve insan onuruna yakışır bir çalışma hayatının sağlanması konusunda mücadele etme kararlılıklarını deklare etmişlerdir (Eğitim-Bir-Sen, 2018). Ayrıca ikili ve bölgesel istişare toplantıları düzenleyen Eğitim-Bir-Sen'in, 2019'da Kuveyt ve Tanzanya ve 2022'de ise Orta Asya ülkeleri ile yaptığı çalıştaylar, bu ülkelerde yaşanan eğitim sorunlarına Türkiye'nin tecrübe ve katkılarını aktarabilecek bir zemin oluşturması açısından oldukça önemlidir.

Yine 2017'den günümüze kadar Eğitim-Bir-Sen'in Belarus'tan Endonezya'ya, Tayland'dan Kosova ve Filistin'e kadar birçok ülkede eğitim konusunda yapılan uluslararası konferanslara katılımı, eğitim konusunda yaşanan birçok problemin masaya yatırılmasına, fikir ve destek alışverişine imkân oluşturmuştur. Örneğin Belarus'taki *Uluslararası Sendikacılık ve Gençlik Birlikte-Hep Beraber Geleceğe* adlı uluslararası konferans, Avrupa'dan ve Orta Asya'dan on sekiz ülkenin sendika temsilcilerini bir araya getirmiş ve burada hem genç nüfusun sendikal hareketlere katılımının uluslararası bir dayanışma ile artırılmasının yolları tartışılmıştır. Aynı toplantıda Türkiye hakkındaki yanlış algıların düzeltilmesi için de gayret gösterildiği sendika temsilcileri tarafından raporlanmıştır (Eğitim-Bir-Sen, 2017). Sendikanın öncülüğünde 27 Mayıs 2021'de düzenlenen *Salgın Sürecinde Tüm Eğitim Seviyelerinde Teknoloji Kullanımı* adlı online istişare toplantısına ise kırk üç ülke katılmış ve bu toplantıda pandemi sürecinin eğitim üzerinde küresel bağlamda oluşturduğu sorunlar ve çözüm önerileri tartışılmıştır.

Sonuç

Son otuz yıl boyunca dünyamız sürekli bir değişim yaşamaktadır. Bu değişim insanların iş yapma biçimlerinden uluslararası aktörlerin politika üretme şekillerine kadar geniş bir alanda gözlemlenmektedir. Söz konusu değişimin küreselleşme olgusuyla çok yakın bir ilişkisi vardır. Nitekim küreselleşme bir yandan uluslararası ilişkileri küresel ilişkilere dönüştürmeye başlamış, başka bir ifadeyle uluslararası alandaki ilişkileri sadece devletlerin etkileşimi olarak anlamayı imkânsız hale getirmiştir. Küreselleşme ayrıca STK'lar gibi devlet-dışı aktörlerin sahnede daha görünür hale gelmesine yol açmıştır.

Kendisini uluslararası alandaki bu köklü dönüşüme uyarlamaya çalışan uluslar, hem hükümetlerin dış politika yapımını daha geniş bir perspektife ulaştırmaya çalışmış hem de sivil toplumu temsil eden yapıları kendi beklenti ve talepleri doğrultusunda harekete geçirmişlerdir. Elbette Türkiye de böylesine etkin bir dönüşümden uzak kalamamıştır. Türkiye, Soğuk Savaş'ın bitişinden günümüze kadar dış politikanın yeni araç ve yöntemlerini, ilke ve kurumlarını inşa etmeye çalışmaktadır. Ancak daha önce de belirtildiği gibi dünya üzerindeki başka uluslarla ilişkiler sadece hükümetlerin politikalarıyla yürütülemez duruma gelmiştir. Bu açıdan Türkiye merkezli sivil toplum kuruluşları, kendi uzmanlık alanları başta olmak üzere diğer toplumlara olan ilişkilere yeni boyutlar ve katmanlar ekleyecek şekilde bir etkileşim sürecine dâhil olmuşlardır. Böylece onlar da STK diplomasisi olarak adlandırılan yeni bir diplomatik angajman türünü kullanarak küresel yönetişimin bir parçası haline gelmeye başlamışlardır.

Bu çalışmada, küreselleşmenin küresel ilişkiler ve diplomasi üzerindeki ele alınmış ve STK'ların diplomasi dünyasına destekleyici bir aparat olarak eklenmesi süreci tartışılmıştır. Ardından, birçok örnek içerisinden özellikle üye sayısının fazlalığı ve uluslararası alandaki faaliyetlerinin yoğunluğu nedeniyle Türkiye'deki Eğitim-Bir-Sen örneği vaka olarak seçilmiştir. Bu sendikanın kurucu tüzüğü ve uluslararası faaliyetlerde ortaya koyduğu vizyon ile bir yandan kendi STK diplomasisini yaptığı bir yandan da Türkiye'nin kamu diplomasisine destek verici bir yol izlediği tespit edilmiştir. Aynı zamanda bu iki süreç, uluslararası alandaki tüm aktörleri sosyal varlıklar olarak kabul eden, bunların etkileşimlerini sosyal bir ilişki olarak inceleyen ve bütün bunlara dayanarak söz konusu etkileşimlerle aktörlerin dünya meselelerine bakışının değişeceğini varsayan inşacılık teorisinin bakışından yararlanılmıştır. Böylece Eğitim-Bir-Sen'in kendisi için belirlediği misyon ve metotlarla sadece Türkiye'de değil küresel düzeyde eğitim dünyasına ilişkin her türlü meselede katkı sunmaya, daha açık bir ifadeyle eğitim konusunda dünyada yaşanan küresel dönüşümün yönünü tayin etmeye kendi kapasitesi çerçevesinde katkı sunmak amacıyla olduğu görülmüştür.

Ayrıca yine aynı STK'nın farklı ülkelerde inşa ve imar ettiği binalar ve buralarda yürüttüğü çalışmalar Türkiye'nin "girişimci ve insani dış politika" olarak ilkeleştirdiği dış politika anlayışıyla da uyum göstermektedir. Bu çalışmada, Türkiye'nin kamu diplomasisi üzerinde oynadığı kayda değer role rağmen bu zamana kadar akademik olarak incelenmemiş bu konuyu bilim dünyasının dikkatine sunarak bu alana bir katkı sunulmaya çalışılmıştır. Benzer araştırmaların Türkiye'deki diğer STK'lar için de yapılmasına ihtiyaç vardır.

Kaynakça | References

- Ahmed, S., Potter, D. (2006), *NGOs in International Politics*, Bloomfield: Kumarian Press.
- Baur, D. (2011), *NGOs as Legitimate Partners of Corporations*, London: Springer.
- Bebbington, A. J., Hickey, S. ve Mitlin, D. C. (2008), Introduction: Can NGOs Make a Difference? The Challenge of Development Alternatives, A. J. Bebbington vd. (Ed.) içinde, *Can NGOs Make a Difference? The Challenge of Development Alternatives* (s. 3-37), London: Zed Books.
- Bolı, J. ve Thomas, G. M. (1999), INGOs and the Organization of World Culture, J. Boli vd. (Ed.) içinde *Constructing World Culture: International Nongovernmental Organizations Since 1875* (s. 13-49), Stanford: Stanford University Press.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. (2019). *Eğitimciler Birliği Sendikası Tüzüğü*. <https://www.csgeb.gov.tr/media/88808/egitim-bir-sen.pdf> (Erişim Tarihi: 12/06/2022).
- Demars, W. E. (2005), *NGOs and Transnational Networks*, London: Pluto Press.
- Edwards, M. (2007), Some Practical Limits of the NGO Role: A Critical Perspective, J. M. Brinkerhoff vd. (Ed.) içinde *NGOs and the Millennium Development Goals* (s. 49-52), London: Palgrave Macmillan.
- Eğitim-Bir-Sen. (2016). *Atayurdunda Mehmet Akif Ersoy Uluslararası Sempozyum' sona erdi*. <https://www.ebs.org.tr/manset/3607/atayurdunda-mehmet-akif-ersoy-uluslararasi-sempozyumu-sona-erdi> (Erişim Tarihi: 18/06/2022).
- Eğitim-Bir-Sen. (2017). *Uluslararası Sendika ve Gençlik Birlikte-Hep Beraber Geleceğe Çalışmayı'na Katıldık*. <https://genmemursen.org.tr/uluslararasi-sendika-ve-genclik-birlikte-hep-beraber-gelecege-calistayina-katildik> (Erişim Tarihi: 18/06/2022).
- Eğitim-Bir-Sen. (2018). *Uluslararası Küreselleşme, Eğitim ve Sendikalar sempozyumu sonuç bildirisi*. <https://www.memursen.org.tr/uluslararasi-kuresellesme-egitim-ve-sendikalar-sempozyumu-sonuc-bildirisi> (Erişim Tarihi: 18/06/2022).
- Eğitim-Bir-Sen. (2019). *Kurumsal-Tüzüğümüz*. <https://www.ebs.org.tr/tuzugumuz> (Erişim Tarihi: 18/06/2022).
- Eğitim-Bir-Sen. (2023). *Kurumsal-Tarihçe*. <https://www.ebs.org.tr/tarihce> (Erişim Tarihi: 18/06/2022).
- Ekşi, M. (2023), *Klasik Diplomasiden Kamu Diplomasisine Yeni Yöntem ve Araçlar*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Farer, T. (2013), Diplomacy and International Law, A. F. Cooper vd. (Ed.) içinde *The Oxford Handbook of Modern Diplomacy* (s. 494-510), London: Oxford University Press.
- Habertürk. (2016). *Eğitim Bir-Sen Başkanlar Kurulu toplantısı*. <https://www.haberturk.com/yerel-haberler/haber/8481798-egitim-bir-sen-baskanlar-kurulu-toplantisi> (Erişim Tarihi: 27/06/2022).
- Heine, J. (2013), From Club to Network Diplomacy, A. F. Cooper vd. (Ed.) içinde *The Oxford Handbook of Modern Diplomacy* (s. 55-70), London: Oxford University Press.
- Hochstetler, K. (2013), Civil Society, A. F. Cooper vd. (Ed.) içinde *The Oxford Handbook of Modern Diplomacy* (s. 177-192), London: Oxford University Press.
- Hocking, B. (2006), Multistakeholder Diplomacy: Forms, Functions, and Frustrations, R. S. Kishan vd. (Ed) içinde *Multistakeholder Diplomacy: Challenges and Opportunities* (s. 13-29), Paris: MPA Sciences.
- Jönsson, C. (2008), Global Governance: Challenges to Diplomatic Communication, Representation, and Recognition, A. F. Cooper vd. (Ed.) içinde *Global Governance and Diplomacy* (s. 29-38), New York: Palgrave Macmillan.
- McGrew, A. (2014), Globalization and Global Politics, J. Baylis vd. (Ed.) içinde, *The Globalization of World Politics* (s. 15-31), London: Oxford University Press.

Mendelson, S. E. (2002), Conclusion: The Power and Limits of Transnational Democracy Networks in Postcommunist Societies, S. E. Mendelson vd. (Ed.) içinde *The Power and Limits of NGOs* (s. 232-252), New York: Columbia University Press.

Ohanyan, A. (2008), *NGOs, IGOs, and the Network Mechanisms of Post-Conflict Global Governance in Microfinance*, New York: Palgrave Macmillan.

Rhoads, K. (2009), Kelton Rhoads. 2009. The Culture Variable in the Influence Equation, N. Snow vd. (Ed.) içinde *Routledge Handbook of Public Diplomacy* (s. 166-186), New York: Routledge.

Sendika Data. (2023). *Eğitim, Öğretim ve Bilim Hizmetleri*. <https://sendikadata.com/iskolu/2-nolu-iskolu-22> (Erişim Tarihi: 12/05/2022).

Spring, J. (2004), *How Educational Ideologies Are Shaping Global Society*, London: LEA Publishers.

Steffek, J. ve Hahn, K. (2010), Introduction: Transnational NGOs and Legitimacy, Accountability, Representation, J. Steffek vd. (Ed.), içinde *Evaluating Transnational NGOs* (s. 1-28), London: Palgrave Macmillan.

Tekerek, M. (2019), Türkiye’de İşveren Sendikacılığının Tarihi Seyri, *AÜSBF Dergisi*, 72 (2), 601-629.